

Konsocijacijska demokracija i demokršćanstvo

Jakov Žižić*

Sažetak

U radu se objašnjavaju poveznice konsocijacijske demokracije i demokršćanstva koje postoje na teorijskoj i praktičnoj razini. U prvom poglavlju rada prikazana su načela i praksa konsocijacijske demokracije. Drugo poglavlje donosi pregled dosadašnjih spoznaja o poveznicama konsocijacijske demokracije i demokršćanskih stranaka s naglaskom na korporativizmu. U trećem poglavlju podrobno je objašnjena demokršćanska koncepcija demokracije i njezina povezanost s modelom konsocijacijske demokracije. U zaključnom dijelu rada utvrđene su i obrazložene teorijske i praktične spone konsocijacijske demokracije i demokršćanstva.

Ključne riječi: demokršćanstvo; konsocijacijska demokracija; korporativizam; pluralna društva

Uvod

Konsocijacijska je demokracija empirijski i normativni model političkoga uređenja pluralnih, odnosno duboko podijeljenih društava.¹ Konsocijacijske aranžmane razvili su političari kako bi zaustavili potencijalne i stvarne destruktivne etničke, vjerske ili ideološke sukobe te ublažili rascjepu među različitim identitetskim dijelovima društva u kojima su živjeli (Kasapović, 2020, 256). Konsocijacijska praksa izvorno je povezana sa zemljama kontinentalne Europe — Nizozemskom, Švicarskom, Austrijom i Belgijom — koje se smatraju klasičnim europskim konsocijacijama. Teorija konsocijacijske demokracije nastala je pot-

* Dr. sc. Jakov Žižić, poslijedoktorand, Hrvatsko katoličko sveučilište. Adresa: Ilica 242, 10000 Zagreb, Hrvatska. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-1451-0381>. E-adresa: jakov.zizic@unicath.hr

1 Pluralno ili duboko podijeljeno društvo zajednica je koja je vjerskim, etničkim, rasnim, jezičnim, ideološkim ili klasnim rascjepom podijeljena na zasebne segmente. Segmenti pluralnoga društva imaju »stalne i odvojene povijesti, odvojene socijalne institucije, običaje i prakse te zasebne vode« (Rabushka i Shepsle, 2009, 64). Pluralna se društva razlikuju od pluralističkih u smislu da su sva moderna društva pluralistička, ali su samo neka od njih pluralna. U oba tipa društva postoje bitne kulturne, odnosno vjerske i etničke podjele, ali samo u pluralnim društvima one imaju istaknuto političko značenje (Kasapović, 2011, 68).

kraj 60-ih godina 20. stoljeća kao izraz suprotstavljanja vladajućemu shvaćanju kako je angloamerička demokracija jedini pravi tip demokracije (Kasapović, 2005, 23). Nastanak i razvoj konsocijacijske teorije prvenstveno je povezan s nizozemskim politologom Arendom Lijphartom i njegovom studijom o političkoj praksi u pluralnim društvima. Brian O’Leary ustvrdio je kako je konsocijacijska teorija »u našim vremenima neizbježno povezana s Arendom Lijphartom, njezinim suvremenim tvorcem i oblikovateljem, doajenom komparativne politike« (Kasapović, 2020, 250).²

1. Načela i praksa konsocijacijske demokracije

Politološki model konsocijacijske demokracije zasniva se na četiri glavna elementa: velikoj koaliciji političkih vođa svih bitnih segmenata pluralnoga društva, autonomiji segmenata u odlučivanju o unutarnjim pitanjima, uzajamnom vetu i razmjernosti (Lijphart, 1992, 32). Prva su dva elementa primarna, a druga dva sekundarna za konsocijacijsku demokraciju. Velika koalicija podrazumijeva sudjelovanje predstavnika svih važnih segmenata društva u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti. Velika koalicija suprotna je političkomu načelu koncentracije vlasti u rukama izbornoga pobjednika u skladu s pravilom “pobjednik uzima sve”, koje je “upisano” u većinski izborni sustav (Kasapović, 2020, 260). Autonomija segmenata znači da svaki važni segment društva samostalno odlučuje o vlastitim poslovima, osobito o obrazovanju i kulturi. Segmentalna autonomija može biti teritorijalna i neteritorijalna. U prvom je slučaju riječ o teritorijalnom, a u drugom o neteritorijalnom korporativnom federalizmu (Kasapović, 2020, 260). Uzajamni veto mehanizam je zaštite vitalnih interesa manjinskih segmenata u društvu. Posrijedi može biti apsolutni ili suspenzivni veto, može se odnositi na sve odluke ili samo na odluke koje su vitalno važne za manjinu, poput kulture i obrazovanja (Kasapović, 2005, 67). Razmjernost je načelo političkoga predstavljanja, postavljanja na visoke državne položaje i raspodjele državnih subvencija. Razmjerno političko predstavljanje u podijeljenim društvima s brojčano vrlo neuravnoteženim dijelovima može se proširiti ili dopuniti načelima paritetnosti ili nadpredstavljenosti manjina (Kasapović, 2020, 261). Središnja značajka konsocijacijske demokracije suradnja je između elita različitih segmenata, kojom se umanjuje utjecaj centrifugalnih tendencija, odnosno podjela i sukoba koji su svojstveni pluralnom društvu (Lijphart, 1992, 9). Političke elite imaju najvažniju ulogu u konsocijacijskoj demokraciji jer one premošćuju rascjepe među segmentima i svojom suradnjom održavaju zajednicu (Kasapović, 2005, 57).

Četiri su najvažnija europska konsocijacijska primjera u 20. stoljeću Nizozemska, Švicarska, Austrija i Belgija. Vrhunac konsocijacijskoga razvoja u većini tih zemalja dosegnut je krajem 50-ih godina 20. stoljeća, nakon čega je došlo do smanjivanja izraženosti i intenziteta dubokih društvenih rascjepa (Lijphart, 1992,

2 Opširnije o razvoju konsocijacijske teorije usp. Kasapović, 2020, 252–256 i 267–278.

109). Činjenicu što su te zemlje postale manje konsocijacijske Lijphart (1992, 10) nije pripisao neuspjehu konsocijacijske demokracije, nego tomu što je načelo konsocijacije svojim uspjehom samo sebe prevladalo. Izuzetak je od toga Belgija, u kojoj je došlo do institucionaliziranja brojnih konsocijacijskih mehanizama kako bi se ublažio produbljeni etničko–jezični rascjep.³ Konsocijacijska praksa postojala je i na Cipru od 1960. do 1963., a primjenjivana je i u Libanonu prije građanskoga rata (obnovljena je poslije završetka građanskoga rata) te Izraelu. Konsocijacijski aranžmani poslije unutarnjih sukoba uspostavljeni su u Sjevernoj Irskoj, Bosni i Hercegovini, te u znatno manjoj mjeri u Makedoniji i na Kosovu (Kasapović, 2020, 257).⁴

2. *Konsocijacijska demokracija i demokršćanske stranke*

Četiri klasične europske konsocijacijske zemlje povezuje segmentacija društva na vjerskoj, odnosno vjersko–ideološkoj osnovi.⁵ U Nizozemskoj su postojala četiri društvena segmenta zasnovana na vjersko–ideološkom rascjepu — katolički, kalvinistički, liberalni i socijalistički. U Švicarskoj su postojali protestantski (liberalni), katolički i socijalistički, u Austriji katolički i socijalistički, a u Belgiji katolički, liberalni i socijalistički društveni segment. U sve četiri zemlje katolički segment društva bio je politički organiziran u snažnu i utjecajnu demokršćansku stranku.⁶ U Nizozemskoj su demokršćanska Katolička pučka stranka (KVP) i njezine preteče bile zastupljene u gotovo svim vladama tijekom konsocijacijske ere od 1917. do 1967. (Lijphart, 1992, 39). U Švicarskoj je demokršćanska Konzervativna kršćansko–socijalna pučka stranka (KCVP) od 1959. imala dva mjesta u Saveznom vijeću, državnoj vladi sastavljenoj od sedam članova. KCVP, odnosno Kršćansko–demokratska pučka stranka (CVP) sve do 1987. kontinuirano

3 Opširnije o institucionaliziranju konsocijacijskih mehanizama u Belgiji, koje je započelo ustavnim reformom 1970. i nastavljeno je u narednim desetljećima usp. Deschouwer, 2006, 901–904.

4 Treba spomenuti i primjer Kanade kao “polukonsocijacije”. Polukonsocijacija ne uključuje sve, nego samo neke glavne elemente konsocijacije, a u slučaju Kanade to su teritorijalna autonomija u obliku federalnoga uređenja i neki oblici podjele vlasti, ali ne i razmjerno predstavljanje i učinkovit veto manjine (Kasapović, 2020, 258).

5 Vjerski, odnosno vjersko–ideološki rascjep nije bio jedini rascjep koji je segmentirao društva u spomenutim zemljama. Posebno treba izdvojiti Švicarsku i Belgiju, u kojima postoji duboki etničko–jezični rascjep. Općenito se vjerski i ideološki rascjep puno lakše prevladava konsocijacijskim mehanizmima nego etnički rascjep. Kao što ističe Brian Barry, kod vjerskoga i ideološkoga rascjepa riječ je o pitanju »kako upravljati zemljom«, a ne »treba li zemlja uopće postojati« (Lijphart, 1992, 232).

6 Sličan suvremeni primjer postoji u Bosni i Hercegovini, gdje je Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine (HDZ BiH) najvažniji politički izraz hrvatskoga (katoličkoga) segmenta u toj zemlji. HDZ BiH sebe definira i kao demokršćansku stranku (HDZ BiH, 2019, 29). Povijesni je primjer demokršćanske stranke hrvatskoga (katoličkoga) segmenta u BiH Hrvatska katolička udruga (HKU), koja je kratko djelovala početkom 20. stoljeća. Treba istaknuti i primjer Libanona, gdje je stranka Falanga (Kataeb) bila jedna od vodećih političkih snaga maronitskih katolika. Falangu se određuje i kao demokršćansku stranku. Opširnije o strankama maronitskih katolika usp. Kasapović, 2016, 242–248.

je osvajala više od 40 od ukupno 200 zastupničkih mjesta u prvom domu švicarskoga parlamenta (Gees, 2004, 33). Demokršćanska austrijska pučka stranka (ÖVP) od 1945. do 1966. bila je dio velike koalicije koja je upravljala zemljom. U razdoblju nakon Drugoga svjetskoga rata belgijska Kršćanska socijalna stranka (CVP/PSC) bila je u opoziciji od 1945. do 1947. i od 1954. do 1958., poslije čega je kontinuirano do 1999. bila dio vladajuće koalicije, koja je najčešće bila sastavljena od demokršćana i socijalista (Lamberts, 2004, 69).

Unatoč znatnomu političkomu utjecaju demokršćanstva u četiri klasične europske konsocijacije, svega nekoliko autora dosad bavilo se je poveznicama demokršćanstva i konsocijacijske demokracije. Svima je njima zajedničko da glavnu poveznicu demokršćanstva i konsocijacijske demokracije pronalaze u korporativizmu, pri čemu se misli na dobrovoljni oblik korporativizma kao opreku državnomu korporativizmu, koji je bio karakterističan za međuratne autoritarne režime. Dobrovoljni (liberalni) oblik korporativizma podrazumijeva slobodno organiziranje velikih društvenih skupina (radnici, poslodavci) te njihovo sudjelovanje i suradnju u stvaranju socijalnih i ekonomskih politika. Treba istaknuti da su u poslijeratnoj Europi demokršćanske stranke imale ključnu ulogu u uvođenju korporativističkih oblika stvaranja socijalnih i ekonomskih politika (Kalyvas i Kersbergen, 2010, 185).

Demokršćanske stranke dale su važan doprinos smanjivanju klasnih tenzija u poslijeratnoj Europi kroz svoju bezostatnu podršku korporativističkim strukturama socijalnoga partnerstva. Demokršćani su u tom surađivali i sa socijaldemokratskim strankama, ali se demokršćanske stranke ipak smatra najvažnijim “gradanskim” nositeljima socijalnoga partnerstva i konsocijacijske demokracije (Pelinka, 2004, 177). U svijetlu duge tradicije korporativističkih koncepata u katoličkoj političkoj misli, demokršćanske elite nisu bile sklone angloameričkomu kompetitivnomu i liberalnomu modelu parlamentarne demokracije. Umjesto toga, naglašavale su ulogu prirodnih zajednica, supsidijarnost radi zaštite tih zajednica od prekomjernoga državnoga uplitanja i konsocijacijske odnose u strukturiranju društva i samih demokršćanskih stranaka (Kaiser, 2007, 170). U zemljama Beneluxa demokršćani su štitili segmentalnu autonomiju od socijalističkih projekata koji su težili centralizaciji. U Nizozemskoj je demokršćanski KVP inicirao zakon o javnom reguliranju statusa poduzeća i uveo tripartitno Socijalno–ekonomsko vijeće s predstavnicima poslodavaca, sindikata i države, koje je trebalo koordinirati stvaranje ekonomske politike s ciljem usklađivanja interesa društvenih skupina (Kaiser, 2007, 170). U Austriji je demokršćanski ÖVP stvorio sustav socijalnoga partnerstva s institucionaliziranim i državno financiranim predstavljanjem interesa društvenih skupina koje je imalo ključni utjecaj na proces odlučivanja vladine velike koalicije (Kaiser, 2007, 170–171). Prevladavajuća ideologija društvenoga kompromisa i socijetalnoga sklada izražavala se je u složenoj unutarnjoj organizaciji demokršćanskih stranaka. U slučaju austrijskoga ÖVP–a, članstvo u stranci moglo se je steći jedino kroz udruženja (tzv. *Bünde*) koja su primjerice predstavljala seljake ili javne službenike. Konsocijacijski obrasci unutarstranačkoga i državnoga odlučivanja kod demokršćanskih stranaka bili su prvenstveno

usmjereni prema mirenju i usklađivanju interesa, olakšavajući time kompromis između različitih društvenih skupina, kao i stranačkih frakcija. Spomenuti obrasci nisu bili usmjereni prema transparentnomu antagonističkomu demokratskomu natjecanju unutar potpunijega pluralističnoga društva (Kaiser, 2007, 171).

Demokršćanske stranke izdvaja njihova neobična organizacijska struktura, odnosno unutarnja podjela na institucionalizirane frakcije ili krila te postojanje bliskih organizacijskih veza s radničkim sindikatima, poslodavcima, seljacima, ženskim i omladinskim organizacijama (Kalyvas i Kersbergen, 2010, 187). Razlog te unutarnje heterogenosti demokršćanskih stranka bila je njihova ideološka platforma, koja je naglašavala religiju nauštrb klase, no vanjska međuklasnost rezultirala je nastankom unutarnje klasnosti. Snažne organizacije katoličkih radnika i seljaka trebalo je integrirati u nove stranke, što je rezultiralo nastankom specifične konfederalne strukture zasnovane na organizacijama koje su definirane u smislu klasa, odnosno tabora (Kalyvas i Kersbergen, 2010, 187). Stalni sukobi između unutarstranačkih klasnih interesa prisilili su demokršćanske stranke na razvoj intenzivnih akomodacijskih i konsocijacijskih praksi za osiguravanje stranačkoga jedinstva i kohezije. Slijedeći taj imperativ, demokršćanske su stranke pokazale iznimnu vještinu u politici mirenja suprotstavljenih unutarstranačkih klasnih interesa. Sposobnost akomodacije različitih unutarstranačkih klasnih interesa osnažila je kapacitete demokršćanskih stranaka za uspješno obraćanje biračima iz svih klasa i sektora društva (Kalyvas i Kersbergen, 2010, 187). Uspješna praksa uključivanja i mirenja suprotstavljenih društvenih interesa učinila je demokršćanske stranke svojevrsnom avangardom u procesu stvaranja *catch-all* (narodnoga) tipa stranaka, koje se oslanjaju na podršku birača iz svih slojeva društva.⁷

3. *Demokršćanska koncepcija demokracije i povezanost s modelom konsocijacijske demokracije*

Sponama između demokršćanstva i konsocijacijske demokracije najopširnije se je bavio Carlo Invernizzi Accetti (2019) u svojoj obuhvatnoj studiji demokršćanskih političkih ideja i političke prakse *What is Christian Democracy: Politics, Religion and Ideology*. U svojem prikazu jezgrenih koncepata demokršćanske ideologije, Invernizzi Accetti upućuje na postojanje zasebnoga demokršćanskoga shvaćanja pojma naroda iz kojega proizlazi i zasebno demokršćansko shvaćanje demokracije. U demokršćanskoj ideologiji narod se razumijeva kao posebna politička zajednica, odnosno prirodna zajednica koja je povezana pozitivnim zakonom i teleološki umjerena na opće dobro svojih članova (Invernizzi Accetti, 2019, 81). U odnosu na konkurentna razumijevanja kategorije naroda (liberalno, republikansko i populističko), demokršćansko se izdvaja prema dvjema

7 Opširnije o razvoju i obilježjima *catch-all* (narodnih) stranaka, koje su 50-ih godina 20. stoljeća zadobile prevlast u zapadnoeuropskom stranačkom krajoliku usp. Katz, 2013, 25.

značajkama. Prvo, demokršćansko shvaćanje naroda teleološki je konkretno u smislu da se kolektiv može smatrati narodom u pravom smislu te riječi jedino ako je usmjeren ka ostvarivanju posebnoga cilja — kršćanskoga koncepta općega dobra, koji se razumijeva kao društvena struktura koja je najbliža prirodnomu poretku stvorenomu od Boga. I drugo, demokršćansko poimanje naroda interno je diferencirano u smislu da je utemeljeno na organskom artikuliranju različitih i jedinstvenih dijelova, kako pojedinačnih ljudskih osoba tako i različitih posredničkih ljudskih skupina kao što su obitelji, profesionalne organizacije i dobrovoljna udruženja (Invernizzi Accetti, 2019, 88–89).

U zasebnom demokršćanskom shvaćanju naroda korijeni se demokršćanska koncepcija demokracije, koja naglašava autonomiju naroda, a ne suverenost naroda. Autonomija naroda u doslovnom smislu znači samosvjesno izražavanje volje naroda u skladu s vlastitom prirodom, odnosno samostalno prihvaćanje posebne organizacijske strukture, za koju se vjeruje da odgovara prirodnomu poretku stvorenom od Boga, čime se doprinosi ostvarenju općega dobra. Načelo autonomije naroda uključuje preklapanje ili pomirenje dvaju odvojenih elemenata: “subjektivnoga” elementa samosvjesne volje naroda i “objektivnoga” elementa pristajanja uz posebnu organizacijsku strukturu i skup supstancijalnih ciljeva u skladu s kršćanskim konceptom prirodnoga zakona (Invernizzi Accetti, 2019, 90–91). Jedino u slučaju kada postoje oba spomenuta elementa — slobodna volja i supstancijalno ispravan sadržaj — može se doista govoriti o autonomiji naroda, odnosno demokraciji.

Iz opisanoga načela autonomije naroda proizlazi demokršćansko insistiranje na supstancijalnoj dimenziji demokracije, koja podrazumijeva uskladenost političkoga odlučivanja s općim dobrom. Najjasniji i najsustavniji izraz supstancijalnoga shvaćanja demokracije pronalazi se u političkoj misli don Luigija Sturza, jednoga od “očeva utemeljitelja” demokršćanstva. Za Sturza je istinska vladavina naroda nužno morala uključivati provođenje konkretnih mjera za poboljšanje socijalno–ekonomskoga položaja radnih i narodnih klasa (Invernizzi Accetti, 2019, 93). Unatoč težnjama nekih demokršćanskih aktera za postizanjem socijalne i ekonomske jednakosti u društvu, demokršćanska koncepcija demokracije nije utemeljena na načelima socijalne i ekonomske jednakosti. Temelj supstancijalnoga aspekta demokršćanske koncepcije demokracije hijerarhijski je koncept prirodnoga poretka, koji zahtijeva da sve klase unutar toga poretka budu stavljene u položaj u kojem će svoje funkcije ostvarivati u službi cjeline (Invernizzi Accetti, 2019, 94).

Drugo bitno obilježje demokršćanske koncepcije demokracije odnosi se na institucionalnu dimenziju i tiče se modela konsocijacijske demokracije. S obzirom da načelo autonomije naroda zahtijeva preklapanje između “subjektivnoga” elementa (samostalno odlučivanje naroda) i “objektivnoga” elementa (supstancijalna uskladenost toga odlučivanja s općim dobrom), političke institucije demokratskoga poretka ne bi trebale služiti većini za ostvarivanje proizvoljne volje nad manjinom. Prema demokršćanskom shvaćanju, demokratske institucije trebaju biti oblikovane da uključuju što veći broj konstitutivnih društvenih skupina i in-

teresa u procesu suradnje, koji je usmjeren prema postizanju uzajamno korisnih kompromisa (Invernizzi Accetti, 2019, 94).

Premda Arend Lijphart ne pravi izravnu poveznicu između modela konsocijacijske demokracije i demokršćanskih stranaka i ideja koje su imale snažan utjecaj u klasičnim europskim konsocijacijama, model konsocijacijske demokracije rezonira s nekoliko ključnih postavki demokršćanske ideologije (Invernizzi Accetti, 2019, 95). Prema gledištu demokršćanske ideologije, pravilno konstituirani narod nužno mora biti orijentiran prema ostvarivanju općega dobra, što implicira da su demokršćani povijesno suprotstavljeni ideji politike kao sukoba ili natjecanja. Demokršćani su uvijek bili usmjereni na postizanje određenoga oblika društvenoga poretka zasnovanoga na bliskosti s neotomističkom koncepcijom prirodnoga poretka, u kojoj se korijeni demokršćanska ideja općega dobra. To podrazumijeva da društveni sukobi ne trebaju biti rješavani kroz mehanizme vlasti većine, nego se trebaju rješavati (ili bolje rečeno nadilaziti) kroz strpljivi politički rad uključivanja, mirenja i pomirenja (Invernizzi Accetti, 2019, 95). Ključna obilježja demokršćanske ideologije, kao što su vrijednosti uključivanja i mirenja, odražavaju se u institucionalnom ustrojstvu zemalja u kojima su demokršćani imali znatan politički utjecaj poslije Drugoga svjetskoga rata, a koje su (ne slučajno) bile podloga za normativni model konsocijacijske demokracije (Invernizzi Accetti, 2019, 96).

Utjecaj demokršćanskih stranaka i aktera ispoljava se u četiri obilježja konsocijacijske demokracije (Invernizzi Accetti, 97–102). Prvi je od tih obilježja razmjerni izborni sustav, čijim su načelima demokršćanske stranke bile povijesno privržene. Demokršćanske su stranke u drugoj polovici 20. stoljeća pridonijele uvodenju razmjernoga ili čistoga razmjernoga izbornoga sustava u Njemačkoj, Italiji, Austriji, Nizozemskoj, Belgiji i Luksemburgu (Invernizzi Accetti, 2019, 97). Drugo je obilježje institucionalni okvir, koji uključuje načelo podjele vlasti i razrađeni sustav provjera i ravnoteža između triju grana vlasti (zakonodavne, izvršne i sudbene). Demokršćani su snažni zagovornici “horizontalnoga” pluralizma u smislu da podržavaju paralelne i konkurentske institucije na svakoj razini vlasti, insistirajući na jasnoj podjeli ovlasti između zakonodavnih, izvršnih i sudbenih tijela (Invernizzi Accetti, 2019, 98). Treće je obilježje postojanje zasebnih i odvojenih društvenih segmenata, koji su među ostalim organizirani u vlastite političke stranke, kojima pružaju snažnu i stabilnu biračku podršku. U sve četiri klasične europske konsocijacijske zemlje demokršćanske su stranke prvenstveno djelovale kao politički izraz katoličkoga društvenoga segmenta, koji je činio njihovu stabilnu biračku jezgru. U Nizozemskoj je primjerice krajem 40-ih godina 20. stoljeća između 80 i 90 posto katolika glasovalo za demokršćanski KVP na nacionalnim izborima (Bosmans, 2004, 48). U Austriji su demokršćanski ÖVP i stranka socijalističkoga segmenta od 1945. do 1986. dobivali zajedno od 87 do 96 posto biračkoga tijela, i to unatoč postojanju razmjernoga izbornoga sustava koji, u načelu, potiče raspršivanje glasova birača i posljedično izaziva fragmentaciju stranačkoga sustava (Kasapović, 2005, 40). U Švicarskoj je istraživanje iz 1972. pokazalo da katolici čine 84 posto glasača demokršćanskoga CVP-a (Gees,

2004, 37). Četvrto je obilježje ključna uloga političkih elita u rješavanju društvenih sukoba pregovorima i kompromisima. Demokršćanski mislioci i akteri poput Jacquesa Maritaina pridavali su važnost dimenziji “vodstva” unutar demokratskoga konteksta (Invernizzi Accetti, 2019, 101).

Zaključak

Model konsocijacijske demokracije povezan je s demokršćanstvom na teorijskoj i praktičnoj razini. Na teorijskoj razini demokršćanstvo je “organski povezano” s konsocijacijalizmom zbog protuveliinskoga i nekonfliktnoga razumijevanja demokracije. Za demokršćane suština demokracije nije u koncentriranju moći u rukama većine i rješavanju političkih sukoba preglasavanjem manjine. Prema demokršćanskomu gledištu, demokracija se ostvaruje uključivanjem svih važnih društvenih skupina u odlučivanje i rješavanjem njihovih političkih sukoba pregovorima i kompromisima. Gledano kroz prizmu političke prakse, konsocijaciju i demokršćanstvo povezuju primjeri četiri klasične europske konsocijacijske zemlje (Nizozemska, Švicarska, Austrija i Belgija), koje su bile segmentirane i na vjersko–ideološkoj osnovi. U pluralnim društvima tih zemalja razvile su se snažne demokršćanske stranke, koje su prvenstveno djelovale kao politički izraz katoličkoga segmenta u društvu. Kao utjecajni politički čimbenici, demokršćanske su stranke imale i središnju ulogu u oblikovanju konsocijacijskoga modela demokracije u spomenutim zemljama (Invernizzi Accetti, 2019, 263). Demokršćanski utjecaj na institucionalni okvir u tim zemljama vidljiv je u razmjernom izbornom sustavu, sustavu međusobne kontrole i ograničavanja triju grana vlasti, segmentiranom pluralizmu i ključnoj ulozi političkih elita u ostvarivanju suradnje i kompromisa između različitih segmenata društva. Zbog heterogene društvene osnovice i unutarstranačke pluralnosti, demokršćanske su stranke imale i pionirsku ulogu u razvoju konsocijacijskih praksi inkluzije i akomodacije različitih društvenih interesa. Njihova sposobnost uključivanja i usklađivanja različitih društvenih interesa omogućila im je stjecanje podrške među biračima iz svih kategorija društva i avangardnu ulogu u procesu stvaranja *catch–all* (narodnoga) tipa stranaka.

Literatura

- Bosmans, Jac (2004). The primacy of domestic politics: Christian democracy in the Netherlands. U: Michael Gehler i Wolfram Kaiser (ur.), *Christian Democracy in Europe Since 1945* (str. 47–58). London: Routledge.
- Deschouwer, Kris (2006). And the peace goes on? Consociational democracy and Belgian politics in the twenty–first century. *West European Politics*, 29(5), 895–911.
- Gees, Thomas (2004). Successful as a “go–between”: The Conservative People’s Party in Switzerland. U: Michael Gehler i Wolfram Kaiser (ur.), *Christian Democracy in Europe Since 1945* (str. 34–46). London: Routledge.
- HDZ BIH (2019). 13. Sabor Hrvatske demokratske zajednice Bosne i Hercegovine. *HDZ Bosne i Hercegovine*. URL: <https://www.hdzbih.org/sites/default/files/dokumenti/>

- HDZ%20BiH%20-%20XIII.%20Sabor%20-%20Statut_Program_Programska_deklaracija__0.pdf (16.7.2021.)
- Invernizzi Acceti, Carlo (2019). *What is Christian Democracy?: Politics, Religion and Ideology*. Cambridge: Cambridge University.
- Kaiser, Wolfram (2007). *Christian Democracy and the Origins of European Union*. Cambridge: Cambridge University.
- Kalyvas, Stathis N.; Kersbergen Kees van (2010). Christian Democracy. *Annual Review of Political Science*, 13, 183–209.
- Kasapović, Mirjana (2005). *Bosna i Hercegovina: Podijeljeno društvo i nestabilna država*. Zagreb: Politička kultura.
- Kasapović, Mirjana (2011). Pluralno i pluralističko društvo. *Političke analize*, 2(7), 68–70.
- Kasapović, Mirjana (2016). Libanon. U: Mirjana Kasapović (ur.), *Bliski istok: Politika i povijest* (str. 217–260). Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.
- Kasapović, Mirjana (2020). *Bosna i Hercegovina 1990.–2020.: Rat, država i demokracija*. Zagreb: Školska knjiga.
- Katz, Richard S. (2013). Političke stranke. U: Daniele Caramani (ur.), *Komparativna politika* (str. 217–234). Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.
- Lamberts, Emiel (2004). The zenith of christian democracy: The Christelijke Volkspartij/Parti Social Chrétien in Belgium. U: Michael Gehler i Wolfram Kaiser (ur.), *Christian Democracy in Europe Since 1945* (str. 60–73). London: Routledge.
- Lijphart, Arend (1992). *Demokracija u pluralnim društvima*. Zagreb: Globus.
- Pelinka, Anton (2004). European Christian Democracy in Comparison. U: Michael Gehler i Wolfram Kaiser (ur.), *Christian Democracy in Europe Since 1945* (str. 169–180). London i New York: Routledge.
- Rabushka, Alvin; Shepsle, Kenneth A. (2009). *Politics in Plural Societies: A Theory of Democratic Instability*. New York: Pearson Longman.

Consociational Democracy and Christian Democracy

Jakov Žižić*

Summary

Consociational democracy is an empirical and normative form of democracy within plural or deeply divided societies. The theory of consociational democracy is largely based on the analysis of the institutional framework and politics in four European classical consociational countries — the Netherlands, Switzerland, Austria and Belgium. This article explains the links between consociational democracy and Christian Democracy that exist on a theoretical and practical level. The first part of the article presents the principles and praxis of consociational democracy. The second part of the article provides an overview of current knowledge on the links between consociational democracy and Christian Democratic parties with an emphasis on corporatism. The third part of the paper explains in detail the Christian Democratic conception of democracy and its connection with the model of consociational democracy. The analysis showed that Christian Democracy is theoretically related to consociation due to a counter-majority and non-conflict understanding of democracy. On a practical level, Christian Democratic parties had a prominent political position in all four European classical consociational countries in which they acted as the voice of a Catholic pillar and played a central role in shaping the institutional framework of these countries. Due to an inherent heterogeneity, Christian Democratic parties developed the consociational practices of inclusion and mediation of different class interests which made them a prototype of catch-all parties.

Keywords: Christian Democracy; consociational democracy; corporatism; plural societies

* Jakov Žižić, Ph.D., Postdoctoral Researcher, Catholic University of Croatia. Address: Ilica 242, 10000 Zagreb, Croatia. E-mail: jakov.zizic@unicath.hr